

Институт за књижевност и уметност / Пројекат за студије периодике

Женски покрет 2020

Округли сто

Феминистичка (књижевна) критика
- уреднице Јелена Милинковић и Жарка Свирчев –

Поводом сто година од оснивања часописа *Женски покрет* на Институту за књижевност и уметност у Београду током 2019. и 2020. године планирано је низ активности којима ће бити обележен овај јубилеј. Часопис *Женски покрет*, први југословенски феминистички часопис, основан је 1920. године. Излазио је као гласило Друштва за просвећивање жене и заштиту њених права и штампан је са мањим прекидима све до 1938. године. Часопис је имао широк и хетероген сараднички круг и окупљао је феминисткиње из свих делова Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца/Југославије, као и из различитих области и дисциплина. Реч је о часопису који по свом садржају и значају заузима важно место у југословенској часописној продукцији 20-их и 30-их година XX века и поводом чијег садржаја је могуће покренути низ значајних а разнородних тема.

Једна од првих активности поводом 100 година од оснивања *Женског покрета*, а први разговор поводом овог часописа у виду округлог стола има тему *Феминистичка (књижевна) критика*. У разговору учествују Станислава Бараћ, Нађа Бобичић, Ана Коларић, Катарина Лончаревић, Јелена Милинковић и Жарка Свирчев. Разговараће се о почецима феминистичке критике у британском и југословенском контексту, о (ангажованој) женској прози (пост)југословенског простора, како о оној из прве половине 20. века, тако и о савременој, о месту и улози критике у научној периодици и о феминистичком критичарском и педагошком ангажману и искуству.

Округли сто ће бити одржан у уторак 5. марта 2019. године у Библиотеци Института за књижевност и уметност са почетком у 11h.

Распоред излагања

I део

Историјски контекст: Рађање феминистичке (књижевне) критике

модерира: Жарка Свирчев

11:00 Уводна реч: Ј. Милинковић и Ж. Свирчев

11:10 - 11:25 Ана Коларић: Ребека Вест и рана феминистичка критика

11:25 - 11:40 Јелена Милинковић: Феминистичка критика у *Женском покрету*

11:40 - 11:55 Станислава Бараћ: Ангажована југословенска женска проза 30-их и 40-их година XX века

11:55: 12:15 Дискусија

12:15 - 12:30 пауза

II део

Савремени контекст: Место и улога савремене феминистичке (књижевне) критике

модерира: Јелена Милинковић

12:30 - 12:45 Катарина Лончаревић: Феминистичка критика у научном часопису - случај *Генеро*

12:45 - 13:00 Нађа Бобичић: Побуњена читања

13:00 - 13:15 Жарка Свирчев: Женска проза постјугословенског простора (Ј. Бастишић, М. Павловић, А. Шнабл)

13:15: 13:35 Дискусија

Апстракти излагања

Др Станислава Бараћ

Институт за књижевност и уметност, Београд

Ангажована југословенска женска проза 30-их и 40-их година 20. века

У излагању ћу представити деловање и писање Митре Митровић, Милке Жицине, Надежде Илић-Тугуновић и Фриде Филиповић, чији текстови чине посебан књижевно-историјски феномен који можемо назвати ангажованом југословенском женском прозом. Корпус текстова и ауторки свакако је далеко обимнији, а у овом излагању ограничићу се на писање четири генерацијски блиске ауторке (рођене око 1910) јер се тако може оцртати довољно прегледна али и целовита слика књижевног тока обележеног двоструким а неодвојивим ангажманом, феминистичким и левичарским. Пишући о двострукој потчињености жена, односно о јунакињама које су родно и класно дискриминисане, ове ауторке су описивале и женску борбу и мале кораке ка еманципацији, као и табу теме женског искуства. Митра Митровић је током 30-их и 40-

их пре свега стварала простор за писање других, као комунистичка револуционарка и непотписана уредница часописа *Жена данас* (1936–1940, 1943, 1944). Међу те друге спада, између осталих, Милка Жицина која је у овом часопису, али и ван њега, објављивала борбену социјалну, често репортажну, прозу доследног феминистичког ангажмана. Код Надежде Илић-Тутуновић и Фриде Филиповић експлицитни револуционарни потенцијал прозе је потиснут, и више је сапутнички, али је зато спектар облика женске потлачености и еманципованости у њој разноврснији и приказан је књижевно убедљивије.

МА Нађа Бобичић

Факултет политичких наука, Универзитет у Београду, докторанткиња

Побуњена читања

У излагању се полази од нивоа личног искуства у писању књижевне критике, како би се потом фокус проширио на приказ рада у феминистичком критичарском колективу *Побуњених читатељки*, и најшире, на дјеловања у контексту савремене феминистичке књижевне критике у регији. Феминистичке књижевне критичарке се у раду суочавају са бројним изазовима на сваком од ових нивоа. На првом, личном, примјетно је постојање интернализоване аутомизогиније најчешће у виду паничног „страха од ауторства“ и обесхрабрености критичарки да изађу у јавну сферу. На другом, јављају се многобројни изазови рада у колективу који опстаје без институционалне и материјалне сигурности чланица групе, а који притом покушава да функционише по хоризонталним и равноправним принципима организације. Коначно, трећи ниво представља суочавање критичарки са системском мизогинијом на књижевном пољу и доминацијом агресивних конзервативних политика у савременом неолибералном окружењу.

Осим говора о изазовима, намјера излагања јесте да се прикажу и стратегије које се примјењују како би критичарке могле да наставе и додатно развију своје дјеловање. Те стратегије најчешће подразумевају рад како у оквиру институционалних, тако и у оквиру ванинституционалних канала, простора и система. На личном нивоу, за критичарке је подједнако важно формално обазовање, као и учење кроз различите неформалне видове образовања (радионице, семинаре, једнодневне модуле, љетње школе и сл.). Као један од примјера се поново узима колектив *Побуњених читатељки* који функционише сарађујући са невладиним организацијама, у овом случају прије свега са феминистичким, али и са онима које се баве културом и књижевношћу. Међутим, за разне врсте програма (конференције, окупљања, разговоре, радионице и сл.) од великог је значаја сарадња и са јавним културним центрима. Осим тога, како би се бориле са и даље преовлађујућом мизогинијом и национализмом на сцени, критичарке се повезују са феминистичким и сродним лијевим друштвеним покретима, и посебно значајно, јачају мреже сарадње на регионалном нивоу.

Питања којима се закључује излагање тичу се скицирања могућности за даљи развој феминистичке књижевне критике у регији, али и за њен авангардни карактер и потенцијалне савезе са другим типовима ангажованих читања.

Др Ана Коларић
Филолошки факултет, Универзитет Београду

Ребека Вест и рана феминистичка критика

Битански часопис *The Freewoman* (1911–1912), који је уређивала Дора Марсен, представљао је платформу за разговор и дебату о тренутном стању, као и неопходним променама у пољу женских права. Поред прилога о друштвеним и политичким темама, у часопису су излазили и књижевни прилози, те књижевна и позоришна критика. Међу ауторима и сарадницима часописа били су неки од важних књижевника тог периода, попут Х. Џ. Велса и Аптона Синклера. У том и таквом интелектуалном контексту појављују се први критичарски радови Ребеке Вест (1892–1983), која је још као тинејџерка у Единбургу показала симпатије за женски покрет: учествовала је у сифражетским маршевима и продавала на улици лист *Votes for Women*. У оквиру часописа *The Freewoman*, чији су прилози превасходно били посвећени формирању слободне жене и разматрању услова који су неопходни за њено постојање, Ребеки Вест је припало да на том питању ради у пољу културе или, још прецизније, књижевности.

Др Катарина Лончаревић
Факултет политичких наука, Универзитет у Београду

Феминистичка критика у научном часопису: случај *Генеро*

Феминистичка мисао је нужно критичка мисао – критичка у односу на хијерархизоване структуре друштва, критичка у односу на поделу између приватног и јавног, неполитичког и политичког, критичка у односу на хијерархијске дуализме и институције које на њима почивају, нужно политички ангажована против дискриминације других и другачијих, њихове маргинализације и ућуткивања. „Критика” је увек већ нужан део феминистичке мисли, феминистичке теорије и феминистичког ангажмана. Питање које постављам на овом месту односи се на положај феминистичке мисли, као критичке мисли, као „критике”, онда када постане део званичних институција производње знања, које одређују шта је наука, ко се бави науком, и шта је научно знање, истовремено одређујући шта наука није, ко није научник или научница, и шта није знање. „Признање” феминистичке теорије као хетерогеног подручја научног истраживања почело је од осамдесетих година двадесетог века, али то исто подручје се стално преиспитује од стране „правих” наука и научника/научница као оно које је на ивици науке, као идеолошко, па према томе и „ненаучно”. Борба против искључивања феминистичких гласова је само једна страна борбе у подручју званичног и институционализованог знања. Друга страна борбе тиче се саме феминистичке теорије: како се развија критика унутар подручја феминистичких теорија, како критикујемо једне друге као феминистичке теоретичарке?

Феминистичко академско/научно издаваштво, па према томе и часописи би требало да омогуће простор за развој унутрашње феминистичке критике, и поставља се питање како одређујемо такву критику као феминистичку критику, и какви су изазови развијања унутрашње феминистичке критике која неће почивати на или–или логици, а која ће бити у стању да обухвати разноликост и спорења без искључивања, ућуткивања? Да ли је она имуна на искључивање и маргинализацију? И да ли структура

академског/научног часописа омогућава или не развој унутрашње феминистичке критике? На примеру часописа *Генеро* али и упоредном анализом других академских часописа који објављују феминистичку теорију, указују на кључна, али и рањива места феминистичке теорије као критике.

Др Јелена Милинковић
Институт за књижевност и уметност, Београд

Феминистичка критика у *Женском покрету*

Часопис *Женски покрет* (1920–1938) је место на коме се обликовала југословенска феминистичка критика прве половине 20. века. Чак се може рећи, да је *Женски покрет* место настанка југословенске феминистичке критике. Критичарке *Женског покрета* су пратиле и југословенску и светску књижевну продукцију сматрајући да је за југословенску (женску) књижевност подједнако важна локална као и интернационална књижевно-уметничка „мрежа“. У излагању ћу показати контекст унутар кога су настајали ови текстови и указати на њихову вишеструку условљеност: часописну, феминистичку, књижевну, друштвено-политичку. Иако ни књижевност, ни феминистичка књижевна критика, нису биле примарни материјал овог часописа, оне су имале значајно место у његовој концепцији. Идеје које су оваквом критиком промовисане тичале су се најважнијих питања тадашње феминистичке јавности и због тога су критички и књижевни прилози били подједнако друштвено актуелни и ангажовани као и остали текстови у часопису. На конкретним примерима књижевне критике показују какав књижевни модел је „промовисан“ у овом часопису и где је његово место у књижевности двадесетих и тридесетих година 20. века.

Др Жарка Свирчев
Институт за књижевност и уметност, Београд

Женска проза постјугословенског простора (Л. Басташић, М. Павловић, А. Шнабл)

У излагању ћу оцртати заједнички именитељи стваралачког хоризонта Лане Басташић, Марије Павловић и Ане Шнабл. Уз уважавање поетичких специфичности списатељица, на које ће се указати, у фокусу разматрања су феминистички дискурси артикулисани у романима *Ухвати зеца* и *24* и збирци приповедака *Одвезани*. Реч је о ауторкама које аутопоетички и политички освешћено и промишљено наступају са феминистичких позиција и стога је њихово дело повлашћен простор за разматрање еманципаторских стратегија и политике ангажованости млађе генерације ауторки постјугословенског простора. Такође, реч је о ауторкама које већ у својим првим романескним и приповедним остварењима чине радикалне по-етичке искорак у маргинализоване зоне родних, класних и националних искустава. Посебна пажња ће се посветити провокативним дискурсима тела у којима се пресецају трауматични и репресивни друштвени, културни и ини идеолошки чиниоци епохалног контекста у којима настају.

Биографије учесница

Станислава Бараћ (1977). Научна сарадница у Институту за књижевност и уметност у Београду, од 2004. године ангажована на пројекту специјализованом за проучавање књижевне периодике, којим од 2016. и руководи. Дипломирала, магистрирала и докторирала на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Учествовала у више националних, билатералних (*Српска књижевност у постсоцијалистичким трансформацијама*; „Десничини сусрети“ и *хрватско-српски српско-хрватски интеркултурализам*) и мултилатералних међународних научних пројеката (*Категорија свој/туђ у словенским књижевностима и културама*). Организовала и уредила (са Весном Матовић) конференцију и зборник радова *Часопис Руски архив (1928–1937) и култура руске емиграције у Краљевини СХС/Југославији*; организовала и конференције: *Часопис Жена данас 1936–1940* и *Часописи за децу: југословенско наслеђе 1918–1991* (са Тијаном Тропин). Ауторка је две монографске књиге (*Авангардна „Мисао“*, 2008; *Феминистичка контрајавност. Жанр женског портрета у српској периодици 1920–1941*, 2015) и четрдесет научних студија. Чланица Центра за југословенске студије. Главна област истраживања: српска и југословенска књижевност 20. века, посебно у периоду између два светска рата, женска књижевност и феминистичка периодика.

Нађа Бобичић. Књижевна критичарка и социјалистичка феминисткиња. Основне и мастер студије завршила је на Катедри за општу књижевност и теорију књижевности Филолошког факултета Универзитета у Београду. Потом је завршила мастер студије културе и рода на Факултету политичких наука у Београду, на коме тренутно ради докторску дисертацију. Од 2012. године објављује књижевну критику на више књижевних портала и медија у регији (Booksa.hr, Политикин културни додатак, Трећи програм Радио Београда, часописи *Поља*, *Quorum* и др.) Судјеловала је у међународној едукацији младих критичара *Criticize This!* и добила награду за најбољу регионалну младу књижевну критичарку 2013. године. Од 2014. са групом *Побуњене читатељке* уређује портале за књижевну критику *Bookvica.net* у оквиру којег је 2018. уредила зборник *Рат из децје перспективе*. У Дому културе Студентски град од 2016/17. води *Радионицу креативног читања и критичког писања*, и од 2018. циклус трибина *Читање серија*.

Ана Коларић. Доценткиња на Катедри за општу књижевност и теорију књижевности Филолошког факултета Универзитета у Београду, на којој је и дипломирала. Магистрирала је у области Женске студије и студије рода у Европи на Одсеку за студије рода, на Централноевропском универзитету у Будимпешти и на Факултету за хуманистичке науке Универзитета у Утрехту. Докторирала је на Филолошком факултету Универзитета у Београду у области студија (женске и феминистичке) периодике и студија рода: *Род, књижевност и модерност у периодици с почетка 20. века: Жена (1911–1914) и The Freewoman (1911–1912)*. Бави се студијама књижевности, рода и културе. Од 2011. учествује у раду пројекта *Књиженство – теорија и историја женске књижевности на српском језику до 1915. године*. Од 2017. године, са проф. Зорицом Бечановић-Николић, заменица је главне уреднице у часопису *Књиженство*. Објавила је студију *Род, модерност и еманципација. Уредничке политике у часописима Жена (1911–1914) и The Freewoman (1911–1912)* (Београд: Фабрика књига, 2017) и уредила (са Биљаном Дојчиновић) зборник научних радова *Феминистички часописи у Србији. Теорија, активизам и уметничке праксе у 1990-им и 2000-им* (Београд: Филолошки факултет, 2018).

Катарина Лончаревић. Дипломирала је филозофију на Филозофском факултету у Београду, магистрала на Универзитету Ратгерс (САД) и на Факултету политичких наука у Београду, на коме је одбранила и докторску дисертацију. Области интересовања: феминистичка филозофија, епистемологија, однос између либерализма и феминизма, историја феминизма и феминистичких покрета, историја жена у филозофији, феминистички и lgbt активизам. Бави се и феминистичким издаваштвом и уредница је часописа за феминистичку теорију *Генеро*. Доценткиња је на Факултету политичких наука Универзитета у Београду. Објавила је преко тридесет радова у научним часописима и зборницима радова и уредила и коуредила четири зборника научних радова. Са Јеленом Вишњић је написала две монографске публикације: *Солидарност и феминистичка политика* и *Политике медијске репрезентације LGBTIQ популације: случај Србије*, а у коауторству са Адрианом Захаријевић студију *Осми март: историја једног „празника“*.

Јелена Милинковић (1981, Београд). Научна сарадница Института за књижевност и уметност у Београду (пројекат Улога српске периодике у формирању књижевних, културних и националних образаца) Дипломирала је, мастерирала и докторирала на Филолошком факултету у Београду (теза: *Женска књижевност у часопису Мисао 1919–1937*). Од 2010. године била је чланица српског тима (руководитељка Биљана Дојчиновић) међународног COST пројекта ISO901 Women Writers in History (2009–2013). Од 2011. до 2016. учествовала је у раду пројекта *Књиженство – теорија и историја женске књижевности на српском језику до 1915. године* (руководитељка Биљана Дојчиновић). Коауторка је књиге *Двадесет жена које су обележиле XX век у Србији* (2013). Једна је од уредница зборника научних радова *Нова реалност из сопствене собе, књижевно стваралаштво Милице Јанковић* (2014) и *Читате ли Јелену Димитријевић?* (2018). Чланица је редакције *Књиженства, часописа за студије књижевности, рода и културе*. Координаторка је и једна од ауторки базе података *Књиженство* (<http://knjizenstvo.etf.bg.ac.rs/sr>). Била је у организационом одбору више међународних и националних конференција и округлих столова.

Жарка Свирчев (1983, Сента). Научна сарадница у Институту за књижевност и уметност у Београду. Основне и мастер студије је завршила на Одсеку за српску књижевност на Филозофском факултету у Новом Саду. Докторирала је на Филолошком факултету у Београду. Објавила је књиге *„Ах, тај идентитет!“ – Деконструкција родних стереотипа у стваралаштву Дубравке Угрешић* (2010), *Винаверова књижевна република* (2017), *Авангардистиње. Огледи о српској (женској) авангардној књижевности* (2018) и *Портрет претходнице: Драга Дејановић* (2018).